کێشەی هۆشیاری چینایەتی و نامۆبوون/ پارادۆکس لە فەلسەفەی سیاسی مارکسدا-٢-.. ئەکرەم سەعید

بەشی دووەم..

خەڵکی هەرێمی کوردستان ناڕازی و تووڕەبوون لە ناڵەباری ژیانیان، بۆیە لە نێوان ساڵانی(٢٠١٢ تا ٢٠١٦)چەندجارێک بارەگای حیزبەکانی دەسەڵات و ئۆپۆسیزیۆنیان سووتاند، بەڵام لەساڵی ٢٠١٧ زۆربەی هەر ئەو خەڵکە کەوتنە دوای دروشمی(ڕیفراندوم بۆ سەربەخۆی کوردستان)ی ئەحزابەکان. پرسیار: بۆچی ناڕەزایەتی و تووڕەیی خەڵکی کوردستان، بە درێژایی ئەو چەند ساڵە نەبووە هۆشیارێکی چینایەتی ڕۆشن و پتەو دژی دەسەڵات؟ هۆشیارێک کە ئیدی بیانپارێزێ و بە دروشم و بەڵێنەکانی ئەحزابی دەسەڵاتداران و ئۆپۆسیزیۆن فریوو نەخۆن؟.
لە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکادا، ئەوە زیاد لە سەد ساڵە دوو حیزب(کۆماری و دیموکراتی)، هەر جارەی یەکێکیان بە بەڵێنەکانی کاتی هەڵبژاردن، کرێکاران و هەژارانی ئەمەریکا فریوو دەدەن.
پرسیار: بۆچی لەماوەی ئەو هەموو ساڵانەدا، جگە لە دیاردەی خۆپشاندان بۆ داواکاری ئابووری و هەندێ مافی گروپەکان زیاتر، کەچی هۆشیاری چینایەتی کرێکاری و سۆسیالیستی لە ئەمەریکادا هەندە گەشەی نەکردووە؟.
مارکس لەلایەک دەیسەلمێنێ کە چینی کرێکاران بە شێوەیەکی بابەتی لە سیستەمی بەرهەمهێنانی سەرمایەداریدا نامۆ دەبن-(نامۆبوون وەک خۆی دەڵێ یەکسانە بە ئاژەڵ بوون و لە دەستدانی زاتی ئینسانی)، وە لەلایەکی دی مارکس باس لە هۆشیاربوونەوەی چینی کرێکاران دەکات لە ئەنجامی(ململانەی چینایەتی و خەباتی ئابووری و کۆمەکی سۆسیالیستەکان).
ئایا ئەم دوو دیوە دژبەیەکەی شرۆڤەکانی مارکس چۆن لە واقیعدا دەرکەوتووە، و تائێستا کام لایەنی دراسەکانی مارکس وەک کۆنکرێت دروستە و هاتۆتە دی؟!

“کارێل جێنسێن” لە وتاری(کێشەی چاکسازی و تیۆری فیتیشیزمی مارکس)دا دەنووسێ:

(ئامانجی ئەم لێکۆڵینەوەیە ئەوەیە کە ناکۆکی نێوان دوو توخم کە بەڕواڵەت دژ بەیەکن لە بیری مارکسدا دەربخات؛ واتە یەکەم: ئەو باوەڕەی کە هۆشیاری شۆڕشگێڕانەی پرۆلیتاری لە ژێر سەرمایەداریدا بە شێوەیەکی تا ڕادەیەک ڕاست و دروست(خۆرسکی) گەشە دەکات، و دووەم: ئارگومەنتەکەی لە نووسینە ئابوورییەکانی دواتردا، کە سروشتی فیتیشیزەکراوی پەیوەندییە کۆمەڵایەتییە سەرمایەدارییەکان فۆرمەکانی عیرفانی ئایدیۆلۆژی لێدەکەوێتەوە کە بە شێوەیەکی بەرچاو تایبەتمەندییە بنەڕەتییەکانی شێوازی بەرهەمهێنانی سەرمایەداری دەشارنەوە … بەشی یەکەمی ئەم بابەتە تەرخان دەکرێت بە سەلماندنی ئەوەی کە تێزی پێشوو لە ڕاستیدا ڕای مارکس بووە لەو بەرهەمانەی کە پێش نووسینە ئابوورییە پێگەیشتووەکانی نووسیویەتی، و بەشی دووەمیش هەڵوێستی مارکس لە دوای ئەو ماوەیە دەکۆڵێتەوە. دەوترێت کە مارکس لەبری ئەوەی پێداچوونەوە بە بۆچوونەکانی پێشوویدا بکات، ئارگیومەنتەکانی نوێکانی خۆی خستەتە ناو دیدگاکانی پێشووی خۆیەوە سەبارەت بەو ئاسانییە ڕێژەییەی کە هۆشیاری شۆڕشگێڕی پرۆلیتاریا بە سانا گەشە دەکات و بەمجۆرە یەکدەنگییەکی جەوهەری لە نێوان بۆچوونەکانی دواتر و پێشووی مارکسدا هەیە. لە ئەنجامدا مارکس بە توندی ئەو پشتگیرییە بەربڵاوەی بە ڕیفۆرمخوازی کەم کردوە کە لەکۆتایی ژیانی بە ئاشکرا دەهاتە بەرچاو؛ بۆیە نەیتوانی بە شێوەیەکی گونجاو مامەڵە لەگەڵ ئەو کێشەیەدا بکات کە تا ئێستاش وەک جددیترین کێشەی بەردەم شۆڕشگێڕان لە وڵاتانی پێشکەوتووی سەرمایەداریدا ماوەتەوە.

ئەم کێشانە لە نووسینەکانی مارکسدا بە شێوەیەکی جددی فەرامۆش کراون. هەندێک لە شرۆڤەکاران، ڕاستە، سەرنجیان بە شکستی مارکس ڕاکێشاوە لە پەرەپێدانی ڕەخنەیەکی گونجاو لە ڕیفۆرمخوازی بەڵام هۆکارە ڕاستەقینەکانی ئەم کێشەیە هەرگیز بە شێوەیەکی دروست لێکۆڵینەوەی لێنەکراوە. ئەوان نەیانتوانیوە درک بەوە بکەن کە، لە کاتێکدا تیۆری مارکس سەبارەت بە عیرفانی کە لە سروشتی فیتیشیزەکراوی پەیوەندییە کۆمەڵایەتییە سەرمایەدارییەکانەوە سەرهەڵدەدات، پێویستە بە تێگەیشتن لە ڕەخنەکانی لە ئابووری سیاسی، بەڵام مارکس کاریگەرییەکی زۆر سنووورداری فیتیشیزمی لەسەر هۆشیاری پرۆلیتاری لە فۆرمەکانی چاکسازیخوازانە یان شۆڕشگێڕانەدا دەبینی.

کێشەکانی عیرفان و پەرەسەندنی هۆشیاری شۆڕشگێڕانە، ئەو کێشانەبوون کە لە قۆناغێکی تا ڕادەیەک سەرەتایی کارەکانیدا، مارکسیان نیگەران کردبوو. هەر لە ساڵی ١٨٤٢دا دەیگوت:"ئایین و فۆرمەکانی تری هۆشیاری عیرفانی لە واقیعێکی شێواو سەریان

هەڵداوە و تەنیا بە گۆڕینی ئەو واقیعە دەتوانرێت هەڵبوەشێنرێتەوە.". ئەم ئارگیومێنتانە لە ئێستاوە کێشەی ئەوە دروست دەکەن کە چۆن مرۆڤایەتی دەتوانێت هۆشیار بێت لە پێویستی گۆڕینی واقیع بە لەبەرچاوگرتنی ئەو فۆرمە عیرفانییانەی هۆشیاری کە نامۆبوونی لێدەکەوێتەوە.

وەڵامی مارکس بۆ یەکەمجار لە پێشەکی کتێبی(بەشداری لە ڕەخنەی فەلسەفەی یاسای هیگڵدا)دا دەردەکەوێت. کلیلەکە لە پرۆلیتاریای ئەڵمانیدا بوو، کە ئەو دەوڵەت لە ڕاستیدا نامۆیە نەک لە بیرکردنەوەدا، بەڵکە بەهۆی دواکەوتوویی مێژوویی ڕێژەیی ئەڵمانیا، بۆرژوازی ئەڵمانیا چانسی ئەنجامدانی شۆڕشێکی سیاسی لەدەستدابوو کە تێیدا بتوانێت وەک نوێنەری گشتی کۆمەڵگا بە گشتی دەربکەوێت. بەڵکو پرۆلیتاریا لە ئێستاوە دەستی بە خەباتکردن لە دژی دەکرد. مارکس پێی وایە پرۆلیتاریا تاکە چینە کە توانای هێنانەدی ئازادییەکی گشتی لەو شێوەیەی هەیە، چونکە ستەملێکراوترین چینە لە کۆمەڵگەی ئەڵمانیدا؛ سروشتی گەردوونی ئازارەکانی چینی کرێکاران، دژایەتێکی بەرامبەر بنەماکانی دەوڵەتی ئەڵمانیای تێدا دروستدەکات.).

١- سەردەمی پڕوپووچیی یان سەردەمی نامۆبوون

“ئالان دۆنۆ” لە کتێبی(سەردەمی پڕوپووچی)دا ڕای وایە کە سیستەمی سەرمایەداری لە بەرژەوەندیایەتی کە فکر و دەروونی خەڵکی پڕوپووچ بکات، و بیرکردنەوەی لۆژیکی زۆربەی خەڵک پەکبخات و گەوجیان بکات، تا بەو هەلومەرجە سەختەی ئێستاکە هەیە، نەک تەنها ڕازامەند بن، بەڵکو بە گونجا و ئەقڵانی بزانن.

بێگومان سیاسەتی چینی بۆرژوازی لە بەرژەوەندیایەتی کە مرۆڤەکان گەوج بن، بەڵام جگە لەم سیاسەتە نەخشە بۆ دەڕێژراوەی بۆرژوازییەکان کە لە ڕێگای(گوتارەکان، میدیاکان، ئیدۆلۆژیاکان)مرۆڤەکان فریوودەدرێن، وە ئەمە ڕۆڵی سەرخانی کۆمەڵگەی سەرمایەدارییە(واتە ڕۆڵی لایەنی زاتی/ سەبژەکتیڤ)لە گەوجکردنی کرێکاراندا، هەر وەها سیستەمی سەرمایەداری لە ژێرخانیدا، واتە لە پرۆسەی کار و پەیوەندی کار و سەرمایەدا بە خۆی بە شێوەیەکی بابەتی، بێ سیاسەتی چینی بۆرژوازی و دەستوەردانی زاتی(واتە ڕۆڵی لایەنی بابەتی/ ئۆبژەکتیڤ)، چینی کرێکاران لە سیستەمی کاری کرێگرتەی سەرمایەداریدا نامۆ و گەمژە دەکرێن.

لە نامۆبووندا مرۆڤ زیاتر و زیاتر لە ئامێرێک دەچێت، و تا دێت لە سروشتی مرۆڤایەتی دوور دەکەوێتەوە و ناتوانێت کارامەیی و کەرەکتاری ئینسانی خۆی پەرە پێبدات. مارکس زیاد لە ١٧٠ ساڵ

لەمەو پێش نووسیبووی:
(کار بە دەوڵەمەندەکان شتە نایابەکان بەرهەم دەهێنێت، بەڵام بە کرێکاران بێبەشی بەرهەم دەهێنێت … کار بۆ دەوڵەمەندەکان جوانی بەرهەم دەهێنێت، بەڵام بۆ کرێکاران شێواوی. کار بۆ دەوڵەمەندەکان زیرەکی بەرهەم دەهێنێت، بەڵام بۆ کرێکاران گەمژەیی.)-(کرێکار تەنیا لە ئەرکە ئاژەڵییەکانیدا: کاتی خواردن و خواردنەوەو زاوزێکردن،، هتد، هەست بە خودی خۆی دەکات وەک ئینسان، ئەما لە ئەرکە مرۆییەکانیدا(کە کارکردنە) تەنیا ئەو هەستەکی هەیە بە لایەنی ئاژەڵی: ئەوەی ئاژەڵییە دەبێتە مرۆڤی، وە ئەوەی مرۆڤییە دەبێتە ئاژەڵی.)-(What is animal becomes human and what is human becomes animal.)

لە دونیایەکی سەرمایەداری پڕ لە جەنگ و قەیراندا بوو، کە ٧٠ ملیۆن مرۆڤ کە مافی دەنگدانیان هەیە، ساڵی ٢٠٢٤ لە هەڵبژاردنی سەرۆکایەتی ئەمەریکادا ترامپیان هەڵبژارد، وە شتێ کەمتر لە ٧٠ ملیۆنەکەی دی دەنگیان بە بایدن دابوو کە دیوەکەی ئەو دیوی دراوەکەیە. لە ڕاستیدا پێناسەیەک بۆ ئەو نزیکەی ١٤٠ ملیۆنە مرۆڤە لە(فریوودراو، ناهۆشیار و نامۆ) زیاتر، پێناسەیەکی دی نییە. ئیدی ئاشکرایە دونیای ئەمڕۆکەی ئێمە پڕە لە مرۆڤی گرگنی نامۆی شوێن کەوتووی ئایدۆلۆژیاکان، کە وەک پارچە قوماشێک وایە، دراوە بەسەر چاویدا و ڕاستییەکان نابینێ.

لەمپەرەکانی بەردەم هۆشیاربوونەوەی چینی کرێکاران

سادەترین تێبینی بۆ هەرکەس ئەمڕۆکە ئەوەیە کە بڵێ:(چینی کرێکاران هۆشیار نین)-(چینی کرێکاران فریوخواردووی سیاسەتەکانی بۆرژوازین)، وە هەردوو تێبینییەکەشی دروستە. ئەمە لە ساتەوەختێکدایە کە دونیای سەرمایەداری ئەمڕۆکە لە قەیرانێکی سەختی ئابووریدایە، جیهان خەریکە گلۆردەبێتەوە بۆ نێو ئاتوونی جەنگێکی ترسناک، و بۆرژوازی و دەسەڵاتدارانی پێشێلی مافەکان دەکەن و سەرکوت دەکەن.
ئەو پرسیارەی لێرەدا دەبێ هەر سۆسیالیستێک لەخۆی بکات ئەوەیە:
بۆچی چینی کرێکاران هۆشیار نییە و شۆڕشی سۆسیالیستی ناکات؟!.
وجودی کۆمەڵایەتی چینی کرێکاران مەفروزە هۆشیارێکی شۆڕشگێڕی بەچینی کرێکاران ببەخشێ بەپێی ئەوەی:(بوونی کۆمەڵایەتی هۆشیاری کۆمەڵایەتی دیاری دەکات)، بەڵێ ئەوە دروستەو چینی کرێکاران ئیمکانییەتی گەیشتنیان بەو هۆشە سۆسیالیستییە هەیە، بەڵام کۆمەڵگەی سەرمایەداری چەندەها لەمپەر لەبەردەم ئەم ئیمکانییەتە دادەنێ. دەتوانین لەمپەرەکانی بەردەم هۆشیاربوونەوەی چینی

کرێکاران دابەشکەین بە دوو کەتەگۆری:

١ / لەمپەری ئەبژەکتیڤەکان – ٢ / لەمپەری سەبژەکتیڤەکان

لە کۆمەڵگەی سەرمایەداریدا(بە فیتشیسم بوون و بەنامۆیی بوون) لەمپەر لەبەردەم هۆشیاربوونەوەی چینی کرێکاران دادەنێن- لەمپەری ئەبژەکتیڤەکان، و چینی بۆرژوازی لەڕێگای گەلێ کەناڵەوە بیروباوەڕی خۆی زاڵ دەکات بەسەر کۆمەڵگەدا-(بیروباوەڕی زاڵ لە کۆمەڵگەدا بیروباوەڕی چینی دەسەڵاتدارە)- لەمپەری سەبژەکتیڤەکان. بەڵێ چینی کرێکاران بەبێ کۆمەکی سۆسیالیستەکان ناتوانن تەنها خۆبەخۆی لە بەرئەنجامی ئەزموونەکانی خەباتی ئابووری خۆیان هۆشێکی چینایەتی شۆڕشگێڕیان چنگکەوێ، وەکاتێ بە درێژایی زیاد لە سەدساڵە سۆسیالیستەکان لاوازن، چەپی کۆن و چەپی نوێ چینی کرێکاریان بە هۆش و سیاسەتی بۆرژوازی ڕەنگاوڕەنگ گێش کردووە.
“جۆرج لۆکاش”هەوڵیدا ڕۆڵی گرنگی حیزب لە هۆشیارکردنەوەی چینی کرێکاران و شۆڕشی سۆسیالیستیدا ڕوون بکاتەوەو دیفاع لەو تێزە بکات کە لە کتێبەکەی(مێژوو و هۆشیاری چینایەتی)هاتووە، لۆکاش نووسیبووی:(هەر جارێک هێرشێکی هەڵپەرستانە دەکرێتە سەر دیالێکتیکی شۆڕشگێڕانە، لە ژێر ئاڵای”دژی سوبژێکتیڤیزم”دا بەرەوپێش دەچێت-(بێرنشتاین دژی مارکس، کاوتسکی دژی لینین.)،،، لەم ڕوونکردنەوەی خوارەوەدا دەیسەلمێنم کە لە ڕاستیدا ئەوەی لە مەترسیدایە هەمیشە پرسی ڕۆڵی حیزبە لە شۆڕشدا ،،،. کەواتە پێش هەموو شتێک زاراوەی سوبژێکتیڤ چی تێدەگەین؟. ،،، ئەرکی سوبژێکتیڤ لە پرۆسەی گەشەکردنی مێژوودا چییە؟.)- ٣.
بەڕای من کەموکورتی ڕوونکردنەوەکەی لۆکاش لەوەدایە کە ئەو بە تەنها باس لە ڕۆڵی(سوبژێکتیڤ)ی- حیزبی کۆمۆنیستی و هۆشیاری چینی کرێکاران دەکات لە هەلومەرجەکەدا، و حیساب بۆ ڕۆڵی سوژەکەی دی کە ئەحزاب وئیدۆلۆژیەکان و سیاسەتەکانی بۆرژوازییەکانە ناکات، کە لەمپەر دادەنێن لەبەردەم هۆشیاربوونەوەی چینی کرێکاران و شۆڕش و گەشەی مێژوو. هەروەها ئەو پرسیارە لە خۆی ناکات کە ئایا ئەو حیزبانەی بە خۆیان دەڵێن کۆمۆنیست یان سۆسیالیست بەڕاستی هۆشیارێکی سۆسیالیستیان پێیە تا بیگەیەنن بە چینی کرێکاران؟ وە ئایا پرۆژەی ئەو حیزبانە بەڕاستی دامەزراندنی دەسەڵاتی چینی کرێکاران و کۆمەڵگەی سۆسیالیسمە؟!.

سەرچاوەکان:

١/ The Problem of Reformism and Marx’s Theory of Fetishism /
CAROL JOHNSON

٢/ – کارل مارکس/ دەستنووسە ئابووری و فەلسەفییەکانی ساڵی ١٨٤٤ – کاری نامۆیی/ ئەرشیفی کارل مارکس لە ئینتەرنێت بە زمانی ئینگلیسی. – Economic and Philosophical Manuscripts of 1844. Karl Marx – Estranged Labour.

٣/ کێشەکانی هۆشیاری چینایەتی – ١. سوبژەکتیڤیزم/ بەرگریيەک لە مێژوو و هۆشیاری چینایەتی – تایلزم و دیالەکتیک / جۆرج لۆکاش / وەرگێڕانی ئیستەر لەسلی لەگەڵ پێشەکییەک لەلایەن جۆن ڕیس و پۆستەف□یس و سلاڤۆ ژیژەک/ لاپەڕە ٥٠. Tailism and the Dialectic/Georg Lukacs – Translated by Esther Leslie

٤/ Marx and Alienation – Essays on Hegelian Themes – Sayers Sean -2011

٥/ ALIENATION, FREEDOM & COMMUNISM – RAJEEV KUMAR SEHGAL - 2016))- الاغتراب والحرية والشيوعية – راجيف كومار سيغال